

ԿՐՕՆԱԿԱՆ

ՅԵՍՈՒՍԻ ՈՒՍՈՒՑՈՒՄԸ ԸՍՏ ՀԱՄԱՏԵՍԱԿԱՆՆԵՐՈՒՆ

Դ. ԴԼՈՒԽ

ՔԱԳԱՌՈՐՈՒԹԵԱՆ ԱՆԴԱՄԱՆԵՐԸ. ՅԵՍՈՒՍԻ ՀԵՏԵՒԻԼ

(Նոր. Սինո 1935, էջ 213 էԳ)

Հարց եղած է այս առթիւ թէ ի՞նչ է երկնային հոգիներուն զիրքը Աստուծոյ թագաւորութեան մէջ: Տարակոյս չկայ թէ, ըստ համառոտական ուսուցումին, անոնք գործեն ծառայութիւն մը կը կատարեն Վեհագոյն Թագաւորին տանը մէջ: Անոնք ոչ միայն կը շահագրգռուին փրկութեամբ (Ղուկ. ԺԵ. 7, 10), այլ և չփման մէջ կը մտնեն երկրի վրայ Աստուծոյ ծառայողներէն ամենէն անշահներուն և ամենէն մեծերուն հետ (Մտթ. ԺԲ. 10, ԻԶ. 53): Իրենց զուարթմամբ հնազանդութեամբը անոնք մշտական օրինակ են աշակերտներուն (Մտթ. Զ. 10). վերջին օրը, Քրիստոս դատաստանի կատարման գործը պիտի յաւանքէ անոնք (Մտթ. ԺԳ. 39, 41, 49, ԺԶ. 27, ԻԴ. 31, ԻԵ. 31): Այսու հանդերձ, ինչ որ ալ լինին այս հոգեղէն էակներուն իրաւունքները, եթէ թագաւորութիւնը այս աշխարհիս վրայ այն գործարանաւորութիւնն է որ կազմուած է Յիսուս Քրիստոսի գործունէութեամբը, հրեշտակները, իսկպպէս պիտի չկարենան ինչ անոր անդամներն ըլլալ: Անոնք կը պահպանեն զայն, կ'աջակցին անոր, բայց իրենք չէ որ կը կազմեն զայն: Աւետարանը եթէ աստուածային շնորհաց պատգամն է՝ մի միայն մարդոց ուղղութեամբ, ուրիշ ի՞նչպէս ըմբռնուած է մարդկային բնութիւնը Աստուծոյ: Այս նիւթին նկատաւորման մէջ, մեր քննութեան առարկայ պէտք է ընենք նախ սա կէտը թէ ի՞նչ է բնական մարդը, ըստ Յիսուսի. յետոյ թէ ի՞նչ կերպարանափոխութիւն պէտք է կրէ ան՝ թագաւորութեան մէջ մուծուելու համար:

Ա. ՄԱՐԻՈՒՆ ԲՆԱԿԱՆ ՎԻՃԱԿԸ

Որովհետեւ մարդ էակը կրնայ ըմբռնուել թէ՛ իր հոգեկան կազմութեան (մարգարանութիւն), և թէ՛ իր բարոյական վիճակին մէջ (միզոնի վարդապետութիւնը), այս խնդիրը ինքն ալ սուրիւ կրկնուի ինքն իր մէջ.

Ա. Մարգարանութիւն. — Այս մարդին մէջ, համառոտականները նոր բան չեն սորվեցներ. անոնք կը բաւականանան վերաբերողներով միայն երբայական հին տեսակէտը, ճիշդ ինչպէս ցուցադրուած է առիկա Ծննդ. Բ. 7-ին մէջ, որ հետեւեալ կերպով կը ներկայացնէ մեր բնութիւնը.

ա) Նախ, «հող յերկրէ» է ան. ինչ որ ըսել է թէ Սրբազան հեղինակը մարդուն բոլորովին նիւթական սկիզբ մը կուտայ, զիմարածման օրէն զուտ հոգիներուն, որոնք հրեշտակներն են (γενεαλογια, Եբր. Ա. 14). Այս զգալի տարրը միտն է, որ մարմինին մէջ անհատականաւորով, կ'ընդունի իր գործարանական ձևը:

բ) Այսու հանգեք միւս ինքնիրմէ չի ստանաւ իր շարժումը. ուստի Ս. Գիրքը կ'աւելցնէ «շունչ կենդանի», Աստուծոյ էլած հոգի, որ կը կենդանագործէ անգործ զանգուածը: Երբ հոգին անկէ ետ առնուելի, մարդը կը մեռնի (Մտթ. ԻԵ. 50, Ղուկ. ԻԳ. 46): Երբ արարելը նորէն զրկէ զայն, մարդ վերստին գոյութեան կը դառնայ (Ղուկ. Ը. 55): Աստուծային սկիզբ մ'ըլլալով, հոգին, Աստուծոյ պէս, կը խուսափի զգայարանական ըմբռնումէն. ոչ ոք չի կրնար հոգի մնալ, ոչ ալ տեսնել զայն (Ղուկ. ԻԳ. 39): Ուստի այդ անեւտով կը յարժեքանան նաեւ բոլոր անմարմին էակները, հրեշտակ կամ ոգի (Եբր. Ա. 14, Ղուկ. ԻԳ. 37), նոյն իսկ գեները, որոնք այնքան յիշատակուած են Ս. Գրոց մէջ (Մարկ. Թ. 17, 25 և այլն):

գ) Միւս կողմէ, նիւթն ու հոգին միայն իրարու ընդ առնութեամբով կ'ընեն Ս. Գիրքը, իր միութեամբ մէջ է «հոգի կենդանի», կենդանի էակ: Ճշմարիտ է թէ հոգին, մարմինին զիմարածանաբար, կը նշանակէ մարդուն հոգեղէն տարրը (Մտթ. Ժ. 28): Երբ հոգին հեռանայ, մարմինը

կը կորսուի։ Իսկ երբ վերագառնայ՝ նորէն կհանք կ'առնու (Գրծք. Ի. 10)։ Բայց, մարդ որչափ ալ շատ կարիւրորութիւն չի տայ յաճախ անտեսանելիին, այս անշուշտօքիլ սկիզբը դարձեալ կը մնայ էական տարր (Մտթ. ԺՁ. 26), ու այս բառին սու-վորական իմաստով՝ հոգի ըսելով կը հասկըցուի մարդկային եսը, իր ոյժերուն մի-ութեանը մէջ ըմբռնուած։ Երբ Յիսուս կ'ըսէ, զոր օրինակ, թէ ով որ օր օր հոգին պահէ, պիտի կորսնցնէ զայն, իրեն-ներէն կը պահանջէ նուիրումը ամբողջին եւ ոչ թէ միայն մէկ մասին։ Կամ երբ կը հաստատէ թէ «իւր հոգի» պիտի տայ շատերուն համար, այդ զոհը ամբողջ հսին զոհն է, այսինքն կենդանի անձին ամբողջութիւնը։

Երբեմն մարդս, այսպէս ըմբռնուած, մարմինովը երկրին է փարած, իսկ հոգի-ովը՝ Աստուծոյ։ սասոր համար է որ այս բառերուն հոգեբանական գաղափարին վը-րայ կ'աւելնայ կրօնական առում մը։ Իբ-րեւ երկրաւոր էակ, անտեսանելիին կը տեսնայ (Ղուկ. Ա. 47, 80, Ժ. 21)։ Հո-գիին գալով, ըստ հաստատուած իմաս-տին, անկեա կեդրոնն ու վառարանն է զմեզ յուզող բարի կամ չար կարիքնե-րուն։ անո՞ր է, զոր օրինակ, որ կը վերա-գրուին ուրախութեան կամ տրտմութեան (Ղուկ. Ա. 46, Մտթ. ԻԶ. 38, Ղուկ. Բ. 35), սիրոյ կամ ատելութեան (Մտթ. ԻԲ. 37, Գործք ԺԴ. 2), զոհունակութեան եւ անհանգստութեան (Մտթ. ԺԱ. 29, Ղուկ. ԺԲ. 19) զգացումները։ Միայն, — պէտք է նկատել — աննպաստ առումը աւելի ու-ժեղ չէ հոս, ինչպէս է զոր օրինակ Պո-ղոսի թուղթերուն մէջ։ Վսլիքի եւ քսէմպաի միջև հակադրութիւնը ընդհանրապէս օ-տար է համատեսականներուն, որոնց հո-մնմատ հոգին, կրնայ ըլլալ, ինչպէս միտ-քը, աթոռ այն մղումներուն, որոնք առ Աստուած կ'երթան։ այս կէտին պիտի վի-րադառնանք տակաւին (Ղուկ. Ա. 46 (Վսլիք) ԿՄտ. 2, 47 (քսէմպա)։ տեսնել նաեւ Մտթ. Ե. 8, Ղուկ. Ը. 15)։

Բ. Ուրեմն մարդ ինչպէս կ'երարկած է իր այս ոյժերը։ Այս հարցունը զմեզ կը տանի մեղքին մասին Աւետարաններու ը-րա՞ծ ուսուցումին։ կարգ մը համատեսա-

կան հատուածներ կը թուին չընդունիլ մարդուն տիեզերական անկումը։ շատ ան-գամներ խնդիր հղած է անոնց մէջ՝ ար-դարներու եւ անարդարներու, բարիներու եւ չարերու մասին (Մտթ. Ե. 45, Թ. 13, Ղուկ. ԺԵ. 7)։ Ուրիշ հատուածներ կը ցուցնեն, օակայն, թէ Յիսուս մարդկու-թիւնը իր ընդհանրութեանը մէջ որս հ-ղած կը ցուցնէ մեղքին, առանց բացա-ռութիւն ընելու նոյն իսկ անոնց մասին, որոնք ամենէն աւելի կը պատուեն զինքը իրենց վարքով։ ու բարքով։ Ի ներկա-յութեան հաւանաբար շատ պարկեշտ իս-րայէլացիի մը, զոր օրինակ, որ կը յոյ-տարարէ թէ իր մանկութենէն ի վեր գոր-ծարարած է օրէնքը, պարօրէն կ'ըսէ թէ ճշիւ ոք բարի, բայց միայն Աստուած»։ Ուստի եւ իր աշակերտներէն կը պահանջէ որ ներում խնդրեն իրենց գործած յան-ցանքներուն համար (Մտթ. Զ. 12), ինչ որ կ'երեւի թէ կը ցուցնէ որ անհատները, թագաւորութեան թշնամիները, միա-ւորներ են (Ղուկ. ԺԴ. 1-5)։ Յիսուս այս իրողութիւնը կը բացատրէ, յայտ-նելով թէ «սիրաբ», բարոյական կեանքի այս կեդրոնը, որմէ կուգան խորհուրդներն ու գործերը, պղտոր աղբիւրի մը պէս է (Մտթ. Ե. 11, ԺԵ. 19)։ Ու իր հասարու-կութիւնը, «ազգ»ը (Մտթ. ԺԲ. 39, ԺՁ. 4) այդպէս դատելէն զգո՞հ՝ չհատուցանող պարտապան մը կը կոչէ մարդը ընդհան-րապէս, փարախէն զուրս մոլորած ոչխար մը (Ղուկ. ԺԵ. 3), անառակ որդի մը, որ օտար երկիր կ'երթայ, ամօթալի կերպով մօխկլու համար իր Ժառանգութիւնը։ Հե-տեաբար, առանց բացառութեան ամենուն է որ կ'ուզուի, փրկութեան պատգամ-վը, ապաշխարութեան խտադատ քարո-զութիւնը (Մտթ. Դ. 17)։ առանց արմա-տական կերպարանափոխութեան մը՝ ոչ ոք պիտի կարենար մտնել երկնքի թագա-ւորութեան մէջ (Մտթ. ԺԸ. 3, Ղուկ. ԺԸ. 27, 27)։

Բայց եթէ այդ այդպէս է, ինչ կ'ըլ-լան զբարիներու եւ զչարքերու աւետա-րանական ըմբռնումները։ Դիւրին է գա-նոնք հազնալ Հին Կտակարանի հոմն-մատ, կամ իրբեւ ժողովրդական լեզուէն փոխ առնուած արտայայտութիւններ։ Բայց մեղքին տիեզերականութիւնը իր ամենէն

դասական իմաստովը հասկեցող աստուածաբանն անգամ չի կրնար կարգ մը տարբերութիւններ չընդունել ժարգոց միջեւ։ Որովհետեւ ամբողջ մարդկութիւնն է որ ինկած է, ոմանք արգարեա կը ջանան դուրս ելլիլ այդ վիճակէն (Ղուկ. Ը. 15), մինչդեռ ուրիշներ անձնատուր կ'ըլլան իրենց յոռի բնութեան հակումներուն։ Երբ ուրեմն չարերը բարիներէն կը գատորոշէ, ինչպէս լեւան քարոզին մէջ (Մտթ. Ե. 45), Յիսուս ըսել չուզեր բնառ թէ կարգ մը մարդիկ փրկութեան պէտք չունին. ոչ. ամէնքը անմաքուր են Աստուծոյ առջեւ. ամէնքը պէտք ունին փրկուելու։ Երբայցի մարգարէները արդէն չեն յիշեր «արգարներ» և «անարգարներ», թէն Մովսէսի օրէնքը առանց բացառութեան բոլոր իսրայէլացիներուն կը պարտադրէ «վասն միզաց» զոհը։ Այսպէս կը բացատրուին, զոր օրինակ, այն առերեւոյթ հակասութիւնները, զոր օրինակ Սաղմոսի ԺԴ. գլուխի այն հակասութիւնը, ուր հեղինակ կը, ճորգ համարին մէջ, կը հռչակէ Տէրոջը ներկայութիւնը «այլապէս որդարոց», մինչդեռ երկու համար առաջ ըսած էր թէ Տէրը «չբրկնից նայեցաւ յամենայն որդիս մարդկան, տեսանիլ թէ իցէ՞ ոք իմաստուն որ խնդրիցէ զԱստուած», բայց ամենեքեան խտտորեցան, ի միասին անպիտանացան. ոչ ոք է որ առնէ զբարի և չէ ոք մինչև ի մի» (Հ. 2, 3). Ինչ ըսել է այս. սա՛ն անշուշտ թէ ժողովուրդը իր ամբողջութեանը մէջ հեռացած ըլլալով Տէրովմէ, արգարները անոնք են որ, այս տիեզերական ապականութեան մէջ, կը տնչան վերականգնումի, վասնզի ամենէն աղէկ կը զգան իրենց յանցանքը։

Իրաւ է թէ Յիսուսի ատեն մարդիկ կային, որոնք ինքզինքնին արգար կը կարծէին, բայց իր ամենէն խիստ առեւմույր, մարդիկ՝ որոնք ձախտարաց պիտի ուզէին ներկայանալ աստուածային սրբութեան դատարանի առջեւ։ Բայց ինչ հեզնութեամբ է որ Աւետարանը կը մատնանշը՝ այդ կարծեցեալ կատարելութիւնը (Մտթ. Թ. 13, Ղուկ. ԺԷ. 7)։ Ինչպէս Տէրը կ'ըսէ, այդ արգարները ուրիշները արհամարհելով ինքզինքնին պանծանքէ զատ ուրիշ արժանիք չունէին (Ղուկ. ԺԸ. 9). կարգացէ՞ք Փրկչին ամենէն նշանակա-

լից ուսուցումները, հասկնալու համար թէ ո՞ր աստիճան կարեորութիւն կ'ընծայէր անկիւս այդ բարձրամիտ առաքելութեան (Ղուկ. ԺԸ. 10-14)։ Սկսած ձեզ, կ'ըսէ անկիւս լեւան քարոզին մէջ, եթէ ոչ առաւելուցու արդարութիւնն ձեր առաւել լուրջ զգալացն և զփարիսեցեոյ, ոչ մտանիցէք յարքայութիւն երկնից» (Մտթ. Ե. 20)։ Արդ, քանի որ մաքսաւորները, և առնոնք որ ամենէն աւելի մեղաւոր կը կոչուէին (Մտթ. Թ. 10, 13 ևայլն) աւելի առաջ պիտի անցնին երկնից արքայութեան մէջ (Մտթ. ԻԱ. 31) քան զպիլքներն ու փարիսեցիները, կը հասկցուի թէ այս սուտ արգարները ո՞րչափ պիտի կործանին իրենց ամբարտաւանութեանը մէջ, Աստուծոյ ճշը՝ մարիտ ծառաներն ըլլալ կարենալու համար։ Տէրոջը մտածումը պարզ է ուրեմն. բոլոր մարդիկ մեղաւորներ են. ամէնքը պէտք ունին թողութեան (Մտթ. Զ. 12). լաւագոյնները այն հոգւով աղքատներն են, որոնք իրենց անարժանութեան զգացումին մէջ ճգաղցեալ և ծարաւի են արդարութեան» (Մտթ. Ե. 3, 6)։— Կ'աւելցնեմ թէ, Յիսուսի միտքը հասկնալու համար, պէտք է ի նկատի ունենալ նաեւ իր վարդապետութեան ժողովրդական ձեւը, որ Պողոսի տրամադասական մեթոտով չէ որ կ'ընդլայնուի. համասեականները — պէտք չէ մոռնալ — տարբարան ճառեր միայն կուտան, յոյժ անգէտ հասարակութեան մը ուղղուած ըլլալով. բայց բաւական է որ մօտէն քննէք զանոնք. իրենց մէջ պիտի գտնէք դանձիր, զորս յետոյ առաքելական քարոզութիւնը այնքան պայծառ կերպով երևան հանց։

Բայց եթէ Յիսուս կ'ուսուցանէ մեղքին տիեզերականութիւնը, կը ցուցնէ՞ առնոր ծագումն ալ։ Աւետարանները այդ առթիւ կը խօսին զոյութեանը վրայ չեակի մը, որուն ճիշդ է խտտորեցնել ուղղութեան ձամբը՝ Աղամի որդիները, եւ ուրուն տրուած են անուններ, որոնք շատ յստակ կերպով կը ներկայացնեն անոր նշանակալիւր. անկիւս կը կոչուի, զոր օրինակ, զրպարտիչ, ոսոխ, Բէշզգեբուղ, իշխան զիւաց, Աստուծոյ այդ թշնամին իր ձեռքին տակ ունի զօրեղ կազմակերպութեամբ թագաւորութիւն մը (Մտթ. ԺԲ. 26). պիղծ օգիները անոր հնազանդ գոր-

ծիքներն են. ասոր համար է որ Յիսուս իր աշակերտներուն կատարած գիւտահանութիւնները կը նկատէ սատանին վրայ տարուած յաղթանակ մը (Ղուկ. Ժ. 8). հօրին առուն մտնելու և անոր ունեցած ներք յափշտակելու համար՝ «ճշ ապաքինչ պէտք է կապել զայն (Մտթ. ԺԲ. 29)։ Բայց թէև Քրիստոս ինքն անծամը յաղթահարեց խաւարին իշխանութեան այս միտպետը, բայց սատանը դարձեալ, իր բնութեամբն իսկ, տէրն ու բռնաւորը կը մնայ մարդկութեան (Ղուկ. Դ. 6)։ Ստացուածքի սէրը, այս զղուեիի ախար, պատճառ կ'ըլլայ ամենին աւելի հրեան բերելու ևնոր չարահնգ ոգին (Մտթ. ԺԲ. 28). ինչ ինչ մարմնական հիւանդութիւններ առնոր կը վերագրուին (Ղուկ. ԺԳ. 16). բարոյական անկումներուն մէջ է մտնաւորն ոգը կը յաղթանակէ այս տխրեղ չարք։ Ինքն է որ, Յուլան տճիւրի մը կը, իմս ուշակերտները ցորենի պէս կը խարխուլէ (Ղաւ. ԻԲ. 3, 31)։ Չյանգոյնեցա՞ւ յարձակիլ նոյն իսկ Աստուծոյ Որդիին վրայ (Մտթ. Դ. 1-11), և, իր նենգամտութեանը մէջ, ի հարկին, սիրուած անձի մը կերպարանքը չ'աճուցար միթէ, իր զննոր մեղքին մէջ քայելու համար (Մկ. Գ. 33)։

Միւս կողմէ, սակայն, Սատանը ա'յն ատեն միայն իր ազդեցութեան տակ կըրնայ առնել մարդերը, երբ որտաքին փորձութիւնը կը համապատասխանէ ներքին ցնակութեան մը. լատենդի, սերտէնէ է որը ըսած է Յիսուսը, զորս կուգայ սպանութիւնները, շնութիւնները և յոռի մտածութիւնները (Մատթ. ԺԵ. 19), և այնպէս է մեր բնածին չարատեսութիւնը՝ որ նոյն իսկ Գրիգորիս օրհնեալ գործունէութիւնը երկրի վրայ մեղքի առիթ մը կ'ըլլայ մեղի համար (Մատթ. Թ. 6): Վայ սակայն առնոց որ, զիսնալով թէ ազակով ի՞նչ անէ է արարել, կը գայթակղեցնեն իրենց հղալարները (Մատթ. ԺԼ. 7): Այդպիսի անկուսներ, անշուշտ բնական են. մեր բոլոր յոռի միտումները ոտոր կը մղին զմեզ. բայց, այնու ամենայնիւ, զերջին օրը Քրիստոս իր թագաւորութիւնէն պիտի սերտէ զանոնք որ անիրաւութիւն կը գործեն (Մատթ. ԺԳ. 41):

Այսպէս իբրեւ թշնամիէն լալուած
ծուղակ մը ցուցնելով մեղքը, Յիսուս ա-

նոր արտաքին Նկարագրիւն է որ կը յայտ-
նէ. զանիկո կը ներկայացնէ ոչ թէ իրբեւ
թաքուն տրամադրութիւն մը, այլ իրբեւ
շօշափելի իրականութիւն մը, որուն կ'ընդ-
հարկենք մենք ամէն քայլափոխի. Ուրիշ
կողմով մը, զինքը գործողին հետ իր յա-
րաբերութեան մէջ նկատուած ատեն, մեզ-
քը կ'առնու աշխարհ անուններ, որոնք կը
ցուցնեն անոր որչափ վտանգաւոր եւ յի-
մարական լինելը: Անիկա ἀμαρτία, ἀμαρ-
τημα կամ ἀμαρτανειν է (Մտթ. Թ. 2, Մկկ.
Գ. 28), այսինքն «մտորանք կամ ան-
հայտարակ շփոթում ուղղի ճանաչողութիւն» (*),
«յանցանք» (παράπτωμα Մտթ. 2. 14, 15)
այսինքն զանցառութիւն որեւէ պատուէրի
մասին կամ «անօրէնութիւն» (ἀνομία, Մտթ.
է. 23, ԺԳ. 41): Ուստի ասոր հետեանքը
կ'ըլլան կորուստ մասին (Ղուկ. ԺԺ. 24,
32). վանգիլ, եթէ Յուսիսականին զատ-
նալը կենայ է, անկէջ հեռանալը մահ մի-
այն կենայ պատճառել: Այսպէս լինելով
բնական մարդը, ամբողջական փոփոխու-
թիւն մը հարկաւոր կ'ըլլայ անոր համար
որ կ'ուզէ արդի արքայութեան» ըլլալ.
«եթէ ոչ դարձիջք եւ եղիլիք իրբեւ զման-
կւորի, ոչ մտանիցէք յարքայութիւն երկ-
նից»:

(Շարունակելի)

♂. ♀.

(*) Մեր թարգմանութեան մէջ այս երեք տեղերն ալ «մեղք» է նշանակուած:

ԽՈՐՀՈՒՐԳ ԵՒ ԽՕՍԷ

Հարկ է ի մեկ ունենալ միշտ ա՛մ զաղափարը թե ո՛չ թե մարմինին համար պարտինք ապրիլ, այլ թե չեմ կրեա՞ր ապրիլ առանց մարմինի: Եթե չափազանց փառած մեծանք սուր, կ'առնոխուլին երկիշնորեով, կ'ընկուտին հոգեով: Եւ կ'ենթարկուին հապարհ ու սեկ հնաժողովեան: Գեղեցիկ քառոցական մը ոչինչ է այն մարդուն համար, որուն համար փոփոխականը ասեկ ինչ է: Տա՛նք մարմինին քողոք այն խնամքները գորս կը պահանջէ ան, քայց զիսեմք հանձն բոցորուն մեջ նետել զայն, երբ քանակամուրթի՞նք՝ պատթը եւ պարսկականութիւն կը հրաւնայեն: